

TANIDIK ŞEY TAN

İnsanın Gaddarlığı ve Merhameti Üzerine

Bir Adli Psikiyatrin Notları

DR. GWEN ADSHEAD ve EILEEN HORNE

Özgün ismi: The Devil You Know

© 2021 Dr. Gwen Adshead ve Eileen Horne

Bu kitabın Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Türkçe yayın hakları:

© 2023 Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Őti.

Domingo, Bkz Yayıncılık markasıdır.

Sertifika No: 46105

Çeviri: Selen Ak

Editör: Algan Sezgintüredi

Son okuma: Sevim Erdoğan

Kapak ve sayfa uyarlama: Betül Güzhan

ISBN: 978 605 198 264 9

Baskı: Mart 2023

Optimum Basım

Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1

34295 Küçükçekmece İstanbul

Tel: 0212 463 71 25 • Sertifika No: 41707

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan, fotokopi yöntemi dahil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Őti.

Harbiye Mah. Cumhuriyet Cad. Pak Apt. No: 30

Kat: 1 Daire: 3 Őiřli İstanbul

Tel: (212) 245 08 39

e-posta: domingo@domingo.com.tr

www.domingo.com.tr

*İnsanın Gaddarlığı ve
Merhameti Üzerine*

TANIDIK

Bir Adli Psikiyatrin Notları

ŞEYTAN

**DR. GWEN ADSHEAD
VE EILEEN HORNE**

Çeviri: Selen Ak

domingo

İÇİNDEKİLER

Sunuş	1
Yazarların Notu	13
1 TONY	17
2 GABRIEL	53
3 KEZIA	85
4 MARCUS	115
5 CHARLOTTE	141
6 ZAHRA	167
7 IAN	195
8 LYDIA	223
9 SHARON	249
10 SAM	275
11 DAVID	305
Sonsöz	337
Teşekkür	339
Notlar	341
Okuma Önerileri	349

SUNUŞ

İnsanların uçakta birbiriyle konuştuğu o uzak geçmişte, bazen ne iş yaptığımı sorarlardı. “Şiddet failleriyle çalışan bir psikiyatrist ve psikoterapistim,” derdim. Hafif merak, hayrete dönüştürdü. “O insanlarla gerçekten konuşuyor musunuz yani?” İşin ucu “böyle canavarlarla” uğraşma “zahmetine” girmenin ne büyük bir “zaman kaybı” olduğuna dair doğaçlama bir vaza da varabilirdi, afallamayla karışık bir, “Ama onlara yardım edilemez, doğuştan değil mi onlarınki?” yanıtı da alabilirdim. Arada sırada bana doğru eğilip sesini özellikle alçaltarak, “Açık konuşayım, bence Parlamento idam cezasını geri getirmeli,” diyen bir İngiliz yolcu çıkabilirdi. Bugünlerdeyse kemerlerimizi bağlarken nadiren sohbet açan biri olursa çiçekçilikle uğraştığımı söylemeyi tercih ediyorum. Ama insan gaddarlığı karşısında hem meraka hem de dehşete kapılan herkesin, şiddetin ve şiddet içeren suçlar işleyenlerin tedavisi hakkında daha iyi, daha içten bir yanıtı hak ettiğini düşünüyorum ve bu kitapla bunu hedefliyorum.

Kitabın adı, tanıdığımız şeytanların tanımadıklarımız kadar tehlikeli olmadığını öne süren Latince atasözünden geliyor. Birlikte yolculuk ettiğim kişiler bir terapi grubu olsaydı sembolik düşünme yeteneklerini sınamak için bu deyişi düşünmelerini isteyip ne anlam çıkardıklarını sorabilirdim. “Uçaklardaki yol arkadaşlarımdan” oluşacak farazi terapi grubu, umut vaat eden, büyük olasılıkla da konuşkan ve sosyal bir topluluk olurdu. Bildiğimiz dinî veya hayalî şeytanlar hakkında bir tartışma açabilirdik. Grubu harekete geçirmek için, “Peki, ya tanımadığımız şeytan,” diye sorabilirdim, “sizin için kimdir?” “Bize

yabancı olandır, elbette,” derdi belki biri. “Birlikte çalıştığımız o korkunç insanlardan biri mesela.” Belki grup zamanla o tanımadığımız Őeytanın aynı zamanda hepimizin içinde yaşayan zalim ve alçaltıcı benliği niteliyor olabileceğini de keşfederdi. Bunu kabullenmek bazıları için kolay değildir; Lear’ın kızının güzel sözlerini uyarlayacak olursak: “Kendimizi aslında çok az tanırız.”

Bu kitaptaki öykülerde meslektaşarımla birlikte “o insanlarla” ne yaptığımızı, dinlemenin ve merhametin neden ve nasıl bir fark yaratabileceğini göstereceğim. Hastalarımı yargılamadığım gibi, bana katılmayanları da yargılamıyorum; insanların işim hakkında neden katı düşünceleri olabileceğini çok iyi anlıyorum. Adına “kötülük” dediğimiz, insanın vahşet ve zalimlik kapasitesi herkesi büyüler; topluma ayna tutan haber alma ve eğence araçları bunun en büyük kanıtıdır.¹ Küresel veriler modern çağda her türlü Şiddetin gittikçe azalma eğiliminde olduğunu gösterse de bizim daha fazlasını öğrenme arzumuz artmıştır. Biz derken kendimi de dahil ediyorum; sonuçta bu mesleği ben seçtim.

Sağlıklı bir vücut için sağlıklı bir kafa gerektiği fikri klasik çağlardan beri geniş çapta kabul görmesine karşın, ben 1980’lerde tıp fakültesinde öğrenciyken, psikiyatri hl çoğu zaman görmezden gelinen veya ihmal edilen bir uzmanlık alanıydı. (Halbuki bir meslektaşımın deyimiyle “Psikiyatristler vücudun oy kullanan yegne organına bakan doktorlardır”.) ğrenciyken muhtemelen bir Őeyleri onarmak istediğimden ve uygulamadaki etkinliğinin cazibesine kapıldığımdan, bir ara ortopedik cerrahi alanında ilerlemeyi düşündüm. Ama bir yandan da psikiyatriye ve psikiyatrinin insan kimliği ve iletişimiyle olan ilişkisine ilgi duyuyor, psikiyatrinin hem zihinsel hem de duygusal bakımdan ufkumu açacağını düşünüyordum. İnsan zihninin engin gücünü ve karmaşıklığını ve zihinlerdeki düşünceleri değiştirmenin hem kişisel hem de politik açıdan önem taşıdığını görüyordum.

İnsanlar yüzyıllardır zihinle ilgili metaforlar için sıklıkla güncel teknolojilere başvurmuştur ve tahminimce günümüzde en sık duyduğumuz metafor, zihnin bilgisayara, kimliğin “donanımında” bulunduğu bir makineye benzetilmesidir. Duygu ve düşüncelerle ilgili veriler “işlenir” ve “dosyalanırlar”; farklı işlevleri yerine getirirken “mod değiştiririz”. Böyle bir zihin modeli bazı araştırma türlerine uygun düşse de özellikle hepimizin yaşamını sürdürdüğü ilişkisel alanda insan olma deneyiminin karmaşıklığı hakkında fazla bir fikir vermez. Carlo Rovelli gibi fizikçiler evrenin ilişkiler üzerine kurulduğunu söyler; dolayısıyla zihin de öyle olmalıdır ve eğer gerçekten böyleyse psikoloji deneyiminin durmadan gelişen, organik doğasını yansıtacak daha iyi metaforlara ihtiyacımız var demektir.

Zihni kadim, çok katmanlı ve gizemli bir mercan resifi gibi düşünmeyi tercih ediyorum: Kuytular ve riskler barındırsa da besleyici bir çeşitliliği vardır; kaotik görünebilir ama insan yaşamı için temel öneme sahip, sonsuz bir merak uyandıran, karmaşık ve yapılandırılmış bir ekosistemdir. Çevresel stres altında çoğu resif ağararak solar ama bilim aynı zamanda resiflerin müdahaleye yanıt vererek toparlanabileceğini de göstermiştir. Öğrenciyken psikiyatri branşının görünen yüzeyin altına, karşımıza son derece güzel şeyler kadar tehlikenin de çıkabileceği bir karanlığa “derin dalış” gerektirdiğini kısa sürede öğrenmiştim. Bu yeni ortama alışıp rahatça nefes almayı öğrenmem zaman alacaktı.

O andan itibaren çıktığım uzun mesleki yolculuk, sürekli içimde okyanusla ve okyanusun gizli derinlikleriyle bağdaştırdığım bir heyecan ve merak uyandırdı; e. e. cummings’in “denizde bulduğumuz, her zaman kendimizdir” düşüncesini çok severim.² Son derece ödüllendirici ve nereye varacağı çoğu zaman kestirilemeyen bir işim var: Bana iyinin ve kötünün, doğru ve yanlış kavramlarının, hatta kurban ve fail gibi kimliklerin kalıcı olmadığını ve bir arada bulunabileceğini gösterdi. İlk başlarda yaptığım işin insanlara kendilerini iyi hissettirme amacı

taşıdığını dűőünürdüm ama zaman asıl işimin insanların “zihinlerini daha iyi tanımalarına” yardım etmek olduğunu öğretti ki apayrı bir meseledir. Hastalarımın geçmesi gereken süreç acısız bir süreç değil ve ben de çalkantılar yaşadım. Birtakım can sıkcıkı duygular yaşamamın kaçınılmaz olduğunu öğrendim ama bunlar dehşet veya nefretten çok, derin üzüntü ve hüsrana yakın duygulardır. Benim iřim o tepkileri tanımak ve Budistlerin “Bardo’da* kalmak” olarak tanımlayabileceği müşfik bir taraf-sızlıkla ele almaktır.

Psikiyatri ihtisasımı sürdürürken, zihnin bazen tehlikeye yol ačan karanlık halleriyle ilgilenen adli çalışmalar keşfettim. Adli çalışmalar terimi için İngilizcede kullanılan *forensic* sözcüğü, Latince hukuki uyuşmazlıkların görüldüğü yeri niteleyen *forum* sözcüğünden gelir. Adli psikiyatristler, diğer uzman doktorlar gibi değerlendirme yapmanın, teşhis koymanın ve hastanın bakımını koordine etmenin ötesinde, toplumun ceza kanununu ihlal edenlere ne tepki verdiğiyle ve nasıl davrandığıyla ilgilenir. Adli psikiyatri insanların ruh sağlığı yerinde değerirken gerçekeştirdiği eylemlerin sorumluluğu, failliği ve suçu hakkında ahlaki ve hukuki açıdan büyüleyici sorular gündeme getirir. Çođu adli psikiyatrist, eşgüdümlü bakım sunan uzmanlardan oluşmuş bir ekibin üyesi olarak güvenliği hastanelerde çalışır; ortaklaşa bir plan oluşturan ve birbirlerinin güvenliğinden sorumlu olan “dalış eşleri” gibidirler. Grup terapisti olarak çalışmamdan (ve elbette bu kitabı yazmamdan da) anlaşılacağı üzere, yapım gereği işbirliğine yatkınım, dolayısıyla adli çalışmalar bana ideal görünmüştü.

Adli psikiyatrist olduktan kısa bir süre sonra, psikoterapi ihtisası yapmak istediğimi de fark ettim. Mesleğin ilk yıllarında çoğu psikiyatrist aynı zamanda terapisti ama yirminci yüzyılın sonunda bu uzmanlık alanları artık birbirinden farklı disiplinler sayıldığından, bir psikiyatristin aynı zamanda psikolojik terapi sunması alaşılmadığı görülyordu. Diğer uzman doktorlar

* Bazı Budizm okullarına göre ölüm ile yeniden doğuş arasında yer alan geçiş veya eşik halidir. (e.n.)

gibi, psikiyatristler de genellikle vaka yöneticisi rolü üstlenerek değerlendirmeyi ve tedaviyi gözden geçiriyordu. Oysa benim için psikiyatri sanatı insanların yaşam öykülerinde ve diyalogda yatıyordu; insanlarla derinlemesine çalışmak ve onlara, ilgili konular üzerinde düşünmek için alan ve zaman sunmak istiyordum. Terapist olmak için ileri ihtisas yaparken, tıp etiği ve hekimlerin tedavisi gibi konuların yanı sıra, anne şiddeti, travma ve grup çalışması gibi özel araştırma alanlarıyla ilgilendim. Bunlar ve daha fazlası, okuyacağınız yaşamların dokumasına ilmek ilmek işlenmiştir. Çocukluk dönemi bağlanma ilişkileri ve o ilişkilerin sonraki şiddet eğilimleriyle bağlantısı üzerine yaptığım çalışmalar, o dokumadaki ana iplerden biridir. Göreceğiniz üzere, insan davranışıyla ilgili düşüncüm üzerinde bunun büyük bir etkisi oldu.

Her şiddet suçu, kurbanlar ve kurbanların aileleri kadar failler için de bir trajedidir. Herhangi bir suç eyleminin mazur görülebileceğini veya cezaevlerimiz ve yüksek güvenli hastanelerimizin boşaltılması gerektiğini iddia edecek değilim. Adalete ve insani bir hukuk sistemi çerçevesinde bedel ödemesi gerektiğine sonuna kadar inanırım, ayrıca gördüğüm ve duyduğum bazı korkunç şeyler dolayısıyla şiddet faillerinin bir alt grubunun kesinlikle güvenli ortamlarda kalması gerektiğinden de kuşku yok. Bazı insanların şiddet faillerini neden mahkûm etme ihtiyacı duyduğunu da çok iyi anlıyorum: İntikam, temel bir insani dürtü, aynı zamanda da tiksindiğimizi iddia ettiğimiz zulmü yansıtan, korku ve öfkemize saplanıp kalmamıza yol açan bir tür vahşi adalettir. Canımızı acıtabilir: Birinden nefret etmeyi, zehri kendimiz için karşımızdakinin ölmesini beklemeye benzeten halk deyişinde doğruluk payı vardır. Üstelik Gandi ve diğerlerinin belirttiği gibi, aramızdaki en kötülere merhametli davranmamız, adil bir toplumun ölçütüdür.

Yıllar içinde hastalarımı bir felaketten kurtulan kazazedeler gibi görür oldum: Onlar felaketin kendisi, ben ve meslektaşlarım ise ilk müdahale ekibiyiz. Hastalarımın yaşamlarının bir

dönüm noktasında tanışırım ve silinmeyecekmiş gibi gelebilen yeni kimlikleriyle uzlaşmalarına yardım ederim. Bir hastamın dediğı gibi: “Eskiden otobüs şoförüydüm diyebilirsiniz ama eskiden katildim diyemezsiniz.” Yürüttüğümüz çalışma insanların yaşam öykülerinin sorumluluğunu üstlenmesini gerektirir ve söz konusu süreç, zor ve uzun olabilir. Çalışma, ruh sağlığıyla ilgili kaynakları ve sonuçları şekillendiren, değışken siyasi gündemler bağlamında yürütülür. 1990’ların başında, adli psikiyatri kariyerime başladıktan kısa bir süre sonra, o zamanki İngiltere Başbakanı John Major’ın söylediğı meşhur sözleri hatırlıyorum: “Toplumun biraz daha fazla yargılaması, biraz daha az anlaması gerekiyor.” Ardından gelen zorunlu asgari cezalar ve sonrasında gelen toplu hapis dalgası, ruh sağlığı hizmetlerinde yapılan büyük kesintiyle birleşince hem Birleşik Krallık’ta hem de dünya çapında etki alanı geniş, ağır sosyal sonuçlar doğurmuştu. Bu konu üzerine benden çok daha uzman kişilerce başka yerlerde çok şey yazıldı ve söylendi; ben tek bir şey söyleyeceğim: Suçluların yalnızca küçük bir oranı topluma yeniden kazandırılmayacak kadar gaddar veya tehlikeliyken, sırf halkın cezalandırma arzusunu tatmin etmek için gereğinden çok daha fazla insanı hapsediyoruz.

Otuz yılı aşan mesleki yaşamım boyunca Birleşik Krallık Ulusal Sağlık Hizmetleri (NHS) bünyesinde çalıştım. Bu sürenin büyük bir kısmını Londra’nın yaklaşık seksen kilometre batısında yer alan Berkshire’daki Broadmoor Hastanesi’nde geçirdim. 1863 yılında inşa edilen Broadmoor, Victoria döneminde deli suçluların kimi zaman ömür boyu bakılacağı yerler olarak tasarlanmış “tumarhaneler” sisteminin bir parçasıydı (İngilizcedeki tumarhane için kullanılan *asylum* sözcüğü, Yunanca “sığınak” anlamına gelir). Sahte-Gotik görünümü ve Birleşik Krallık’ın en kötü şöhretli şiddet faillerinden bazılarının ev sahipliğı yapmasıyla öne çıkan Broadmoor, İngiliz imgeleminde uzun zamandan beri tüyler ürpertici bir yere sahiptir. Öğrencilik günlerimde, bir eğitim gezisiyle gittiğimde, gençliğin

verdiği kendinden eminlik ve cehaletle ben de Broadmoor'u köhne hatta barbarca bulmuştum. Broadmoor'a çalışmak için geldiğimdeyse öyle olmadığını çabucak anladım. Yüksek güvenlikli hastanelerimiz son derece önemli ve insancıl bir işlev görür ve ne mutlu ki diğer çoğu gelişmiş ülkede de cezaevinden hasta kabul eden ya da ihtiyaç duyanlara uygun bir alternatif sunan benzer psikiyatri servisleri var.

Bugün artık Broadmoor gibi yerlere, yardım edilmesi mümkün olmayan ve hiçbir zaman salıverilmeyecek insanların kapatıldığı zindanlar gözıyla bakılmıyor: Tam tersine, ortalama beş yıllık bir yatış süresiyle birlikte rehabilitasyon ve iyileşmenin altı çiziliyor. Broadmoor'da şu an yaklaşık iki yüz yatak var; çalışmaya başladığım zamankinin yarısından bile az. Artık benim de yıllar içinde çalıştığım orta ve düşük güvenlikli hastanelere daha çok insan gönderiliyor. Bu kurumlardaki hastaların çoğu ya duruşmadan sonra yargıç kararıyla yatırılır ya ruh sağlığı bozulduğu için tedavi amacıyla cezaevinden ya da (nadiren) başkaları için risk oluşturdukları gerekçesiyle ayakta hizmet veren toplum ruh sağlığı merkezlerinden sevk edilir.

Okuyacağınız bazı bölümlerde anlatıldığı üzere, bir NHS çalışanı olarak zamanımın bir kısmını da cezaevlerindeki insanlarla çalışarak geçirdim. Birleşik Krallık'taki ruh sağlığı hizmetlerimiz cezaevlerinde psikiyatrik rahatsızlıkları bulunan mahkûmlarla çalışmakla yükümlüdür ve 1990'lardan beri fiilen çalışmaktadır. "Destek ekipleri" eş benzeri görülmemiş bir şekilde giderek artan mahkûm nüfusuna destek ve tedavi sağlamak için ellerinden geleni yapıyor ama cezaevlerinde ruh sağlığı hizmetine duyulan ihtiyacın kapasiteyi ne kadar aştığını ve hapsedilmenin ruh hastalıklarını nasıl azdirdiğini bizzat gördüm. Bu herkesin farkında olduğu ve acil müdahale edilmesi gereken bir kriz. Bugün Birleşik Krallık'taki cezaevlerinde kalan insanların yüzde yetmişinin, depresyondan madde kullanımı ve bağımlılığa veya psikoza, en az iki ruh sağlığı sorunu yaşadığı tahmin ediliyor. Son yıllarda uygulanan kanun ve nizam

politikaları genel cezaevi nüfusunda ani artışlara yol açarak, tıp eğitimine başladığımdan bu yana Birleşik Krallık'ta sayıyı ikiye, Amerika'da ise üçten fazlaya katladı. Bu süreçte genel anlamda suç oranları düşmüşse de hapis cezası oranlarında (Batı Avrupa'da en çok İngiltere ve Galler'de) zaman içinde gerçekleşen yüksek artış, ruh sağlığı sorunları yaşayan mahpusların sayısının da buna bağlı olarak artması anlamına geliyor.³

Bu rakamlar ruh hastalıkları ile suç arasında herhangi bir bağlantı kurmaktan çok, dünyamızdaki ciddi sosyal ve ırksal adaletsizlik sorunlarının üstüne eklenmiş, suçlulara yönelik, giderek artan cezalandırma yanlısı yaklaşımların bir yansımasıdır. Ruhsal hastalığı olan insanların ezici çoğunluğu hiçbir şekilde yasaları ihlal etmez, park cezası bile almaz ve üstelik ne yazık ki çok daha büyük bir ihtimalle kendileri suç mağduru olurlar. Mevcut bir ruh hastalığı bulunduğu halde şiddet suçu işlediği için hapse düşen küçük bir grup insan ise ortama uyum sağlayamaz; cezaevi koşulları ruhen ve bedenlen sağlıklı biri için bile yeterince zordur. Kaynak yetersizliği, mahkûmların yalnızca yüzde on ila yirmi kadarının ihtiyaç duyduğu yardımı ve tedaviyi alması anlamına gelir, üstelik bunun için de mahkeme tarafından ruhsal anlamda ağır hasta olduklarına hükmedilmesi gerekir. O zaman bile tedaviye ulaşmak için uzun bir süre beklemeleri gerekebilir, ruhsal rahatsızlıklarda triyaj yapmak, kırık uzuvları veya ateşli silah yaralarını sınıflandırmak kadar basit değildir.

Terapist meslektaşlarım da ben de sistemin ne kadar kusurlu olduğunu ve ne çok şeyden ödün verdiğini bilmenin ahlaki belirsizliği ve güçlüğüyle yaşamak zorundayız. Parçası olduğumuz demokraside hükümetler halkın oyuyla seçilir, kanunlarımız da çoğunluğun iradesini yansıtır, demek ki suçlulara bizim adımıza bu şekilde davranılıyor. Ne zaman güç durumdaki biriyle çalışsam geride asla ulaşamayacağım onun gibi bir sürü kişi kalıyor. Bunu bilmem, pes ederek arkamı dönüp gidebileceğim anlamına gelmiyor; bütün doktorlar ıstırabın giderilmesine

yardım eder ve yaratabileceği farkı yaratır. Sunulduğu halde yardımı reddeden birçok kişi de var; psikolojik terapi kimseye zorla uygulanamaz.

Adli psikiyatri alanında genel okura yönelik az sayıda eser kaleme alınmıştır; ruhsal hastalıklar ve şiddet tedavisi, çoğu zaman kurgu formunda veya hepimizin insan olduğu gerçeğini ve ortak paylaşımlarımızı göz ardı etmeye meyilli “gerçek suç” betimlemelerinde efsaneleştirilip yanlış tanıtılır. Son günlerde dünyada pek çok açıdan bir hesaplaşma anının geldiğini düşünerek, öne çıkma zorunluluğu duymaya başladım. Hızlı iletişim teknolojileri aracılığıyla her gün çevremizde bir sürü acil sosyal mesele hakkında ateşli tartışmalar yaşanıyor, hepsinde de korku göze çarpıyor. Peki, şiddet suçu işleyen bir “canavardan” daha korkunç ne vardır? Şiddet faili, resifin etrafındaki gölgelere girip çıkan bir kristal köpekbalığı gibi, yalnızca bir yırtıcı olarak algılanır. Bir zamanlar bizim gibi bir çocuk olan, bizimle aynı sevinçleri, aynı kederleri paylaşan o insan, kutuplaşmada ve mahkûm edilmesini isteyen halkın gür sesinde boğulur.

“Şiddet” ve “kötülük” gibi kavramlar hakkında yıllarca seminerler verdim, meslek yaşamım boyunca akademik ve meslekten okurlara yönelik eserler kaleme aldım. Daha yakın dönemde ise halka yönelik konuşmalar yaptım ve artık daha geniş bir kitleyi, zihin hakkında pek çok şey öğrendiğim terapi seanslarına bir yolculuğa çıkarmaya hazır olduğumu hissettim. Ama yaptığım iş bazen ağır aksak, bazen bölük pörçük ilerleyebiliyor: Bazı insanlar duygu ve düşünceleri hakkında konuşmakta zorlanırken, bazıları neyin gerçek olduğunun ayırdına varamaz. Deneyimlerime tercüman olması için oyun ve öykü yazarı (tıpkı benimki gibi, uzun zamandır anlamsızlıktan anlam çıkarmakla ve empati yaratmak için hayal gücünü kullanmakla uğraşan bir meslek) yakın arkadaşım Eileen Horne ile güçlerimizi birleştirdik. Birlikte meslek yaşamımın şemasını çıkarıp otuz yıllık süre zarfında NHS’deki köklü değişimleri, psikolojik terapi ve adalet sistemindeki gelişmeleri yansıtabilecek bir dizi

öykü belirledik. Mesleki deneyimim Birleşik Krallık'la sınırlı ama gerektiği yerlerde, Amerika başta olmak üzere diğer ülkelerdeki araştırmalar, veriler ve mesleki uygulamalarla ilgili atıflar da yaptık.

Her ne kadar kadınlar suçlu nüfusunun yaklaşık yüzde beşini temsil etse de bu kitapta cinsiyet dengesi var.⁴ Kadın şiddeti araştırmalarıyla çok ilgilendiğim, şiddet faili pek çok kadında çalıştığım için kadınların sesini duyurmanın hayati önem taşıdığını gördüm. Cezaevi ve güvenliklı hastane nüfuslarıyla kabaca orantılı olarak, bu kitaptaki bölümlerin yaklaşık yüzde yirmi beşinde beyaz ırktan olmayan kişiler ele alınmıyor; son nüfus sayımına göre beyaz ırktan olmayanların Birleşik Krallık'ın genel nüfusunun yüzde on üçünü oluşturduğu düşünöldüğünde bu yüzde yirmi beşlik oran bize çok şey anlatıyor. Kültür, etnik köken ve ırk ilişkilerindeki kötü niyetli yaklaşımların adalet sistemimiz içinde ne kadar büyük yer kapladığını, adli bilimler hizmetlerinde (benimki dahil) önyargı ve yanlılığı ne çok beslediğini görmezden gelmek dürüst bir tavır olmayacaktır.

Son olarak, işim gereği çoğunlukla güvenliklı hastanelerdeki cinayet failleriyle çalışmışsam da cezaevinde veya denetimli serbestlik sürecinde görüştüğüm kişilerin işlediği kundakçılık, ısrarlı takip [*stalking*] ve cinsel suçlar gibi şiddet suçlarını da kitaba dahil ettim. Kitaptaki iki bölüm, resmen herhangi bir suçla suçlanmadıkları halde başkaları için risk oluşturma potansiyellerini mecburen göz önünde bulundurduğum kişiler hakkında. Örneklerin her birinde hastayla nasıl ve hangi vesileyle tanıştığımı, etkileşimimizin (kendi yanlış adımlarım dahil) nasıl ilerlediğini anlatmakla birlikte, ortaya çıkan başka keşiflere, güçlölklere ve zaman zaman karşılaşılan tehditlere de yer verdim. Terapilerde gündeme gelen, travmayı geçmiş zamanda ifade etme güçlüğü, artık işe yaramayan eski kimlikleri veya varoluş biçimlerini bırakma zorunluluğu, öfke veya çaresizliği yönetmenin ve ifade etmenin sağlıklı yollarını arayış gibi bazı ortak sorunlar çoğu okura tanıdık gelecektir. Tıpkı gerçek

yaşamda olduğu gibi, bazen gelişme kaydedilir, bazen de sorunlar çok çetindir. Kitap boyunca narsisizm ve psikopatlık gibi bilindik tanılar hakkındaki yaygın kanıları ele alıp seri cinayetler ve Munchausen Sendromu gibi “tam televizyonluk” suçlar hakkındaki efsaneleri masaya yatırdım.

Her bölümün konusu farklı ama şiddetin risk faktörleri hem bu kitapta hem de tüm adli çalışmalarda önemli bir temadır. Bir meslektaşım yararlı bir tanımlama yaparak şiddet eyleminin gerçekleşmesini bir bisiklet kilidine benzetmişti. Stres kaynakları hizalanarak bir kombinasyon oluşturur: İlk iki “rakam” büyük olasılıkla sosyopolitiktir ve erkekliğe, zafiyete veya yoksulluğa yönelik tavırları yansıtır: Dünyada en çok şiddet suçu işleyenler, yoksul genç erkeklerdir. Sonraki iki rakam madde kullanımı veya çocuklukta yaşanan çeşitli sıkıntılar gibi, faile özgü olabilir. En ilginç ise kilidin tık diye açılıp zarar verici bir gaddarlığın ortaya çıkmasına yol açan son “rakamdır.” Genelde kişiye özeldir bu ve mağdurun hareketinde yalnızca fail için anlam ifade eden bir şey vardır; o hareket basit bir mimik, bilindik bir söz, hatta bir gülümseme bile olabilir. Suçlularla çalışırken daima o anlamı ve o anlamın failin genel yaşam öyküsüne, kendi özanlatısına nasıl oturtulabileceğini bulmaya odaklanırım. O anlamı aramak, dolambaçlı mercan labirentlerinin arasına girip çıkan minicik bir balık misali, yakalanması zor bir avın izini sürmeye benzer. Zaman ister çünkü zihnin açılması gerekir, ayrıca bakma isteği ve biraz ışık da ister.

En çok etkilendiğim öğretmenlerimden ve akıl hocalarımdan biri, yine Broadmoor’da psikoterapistlik yapan Dr. Murray Cox’tur. Dr. Cox her zaman bilinçaltının şiirine kulak kabartmanın öneminden dem vurur, o şiirin bize tehlikeli gelecek kadar yabancı görünenlerden bile duyulabileceğini söylerdi. Vermeyi en sevdiği örneklerden biri, bir hastasının sözleriydi: “Çok şey gördüğüm için körüm ve o yüzden karanlık bir lambayla çalışıyorum.”⁵ Bu dikkate değer metafor elinizdeki kitabı yazma amacımı özetliyor. Gerek korku gerek hoşgörüsüzlük

ya da inkâr, hepimizi zaman zaman kör edebilir. Belki uçakta yanımda oturan ve hastalarımın canavar diye bahseden kişi haberleri izlerken, Facebook'ta veya Twitter'da günlük gündem başlıklarını okurken çok Şey görüyordur. Okurlarımı her Őeyi göze alıp o görünen yüzeyin altına inmeye, derinlere dalarak karanlık öykülerin içindeki aydınlıkları keşfetmeye davet ediyorum. Birlikte veri göstergeleriyle veya efsanevi yaratıklarla değil, gerçek bireylerle karşılaşacağız; o yaşamların benimkini nasıl Őekillendirdięini ve bize neler öğretebileceğini göstereceğim.

Kolay olmayacak. Söz gelimi, bir başkasının kafasını kesmiş bir adamı, arkadaşını onlarca kez bıçaklamış bir kadını veya öz çocuğunu istismar etmiş birini kabul etmek, radikal türden bir empati ister. Terapi sürecinden geçişlerini görünce, "Sevgi, keder veya pişmanlık duymaya ne hakları var?" diye sorabilirsiniz. (Aklıma Shylock'un haykırışı gelir: "Etimizi kesince bizim de kanımız akmaz mı?")* Onları anlamak için hayal gücü gerekir, gördüklerini görmek için gittikleri yere gitmek gerekir. Büyük okyanus bilimci Jacques Cousteau'nun dediği gibi: "Bir balığı gözlemlenmenin en iyi yolu, balık olmaktır." Bakmanızı isteyeceğim bazı Őeyleri gördüğünüzü unutmanız zor olacak ama bize yabancı gelen yaşanmışlıkların içyüzünü anlamanın dönüştürücü bir deneyim olduğunu kendi deneyimlerimden biliyorum ve ben de yanı başınızda olup ıstırapları anlama çevirmeye çalışacağım. Işık her bölümde biraz daha güçlendikçe, okurların yeni kabullenme ve değişim olasılıklarını zihninde canlandırmayı başarabileceklerini umuyorum.

Dr. Gwen Adshead

* William Shakespeare, *Venedik Taciri*, çev. Özdemir Nutku, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012, İstanbul.